

TUTUKLU ÇOCUKLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ÇOCUKLARIN SUÇA YÖNELMESİNDE ETKİLİ OLAN TOPLUMSAL NEDENLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Müjdat AVCI*

Özet: Bu araştırmada 18 yaş altı çocukların aile yapısı, ailenin göç etmiş olması, ailenin konut ve demografik özellikleri, arkadaş çevresi, okul çevresi ve boş zamanların değerlendirilme şekli gibi faktörlerin suça yönelmelerine etki edip etmediğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın örneklemini Erzurum il sınırları içerisinde herhangi bir suç isnadıyla Erzurum E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na getirilmiş ve kurumda tutuklu olarak bulunan 18 yaş altı toplam 18 çocuk oluşturmaktadır. Çalışma, idareci, infaz koruma memurları ve kurumda gönüllü olarak çalışan öğretmen eşliğinde kurumdaki tutuklu çocuklar üzerinde anket uygulaması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonucunda aile yapısının, ailenin göç etmiş olmasının, ailenin konut ve demografik özelliklerinin, arkadaş ve okul çevresinin ve boş zamanların değerlendirilme şeklinin suça yönelmeye etkisinin olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Suç, çocuk suçluluğu, aile, okul, akran grubu, göç, kentleşme.

I. Giriş

Suç ya da suçluluk, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Dolayısıyla hangi tür toplumsal düzene sahip olursa olsun, suçun olmadığı bir toplum tipinden söz edilmez. Literatür incelendiğinde, gerek çok eski dönemlerde gerekse de günümüzde sadece yetişkin insanların değil -yaş sınırları zamandan zamana ve toplumdan topluma değişse de- çocuk olarak kabul edilen kişilerin de suç işledikleri bilinmektedir. Konuyla ilgili çalışmalarda çocuk suçluluğu olarak tanımlanan olgu, günümüzde bütün toplumlarda kendini gösterirken, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme, göç ve aile yapısından kaynaklanan nedenlerden dolayı dikkatleri üzerine çekmekte ve araştırma konusu olmaktadır.

Çocukların suça yönelmelerine etki eden toplumsal nedenlerin belirlenmeye çalışıldığı inceleme konumuz da bu düşüncelerden hareketle oluşturulmuştur.

II. Araştırmanın Amacı

Çocukluk, farklı toplumlarda ve farklı toplumsal alanlarda değişen, dinamik bir kavram olsa da gerek Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları

---

* Arş.Gör., Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD.

Sözleşmesi'nin 1. maddesinde (Gemalmaz, 2003:380), gerekse de ülkemizde yürürlükte olan Türk Ceza Kanunu'nda 0–18 yaşları arasında yer alan bir dönem (Demirkol ve Ünlü, 2007:306) olarak kabul edilmektedir. İnsan gelişiminin önemli bir evresi olarak kabul edilen bu yaş aralığı kuşkusuz kendine özgü biyo-psişik sıkıntılara sahiptir. Bu sorunlara çocuğun toplumsal çevresinden kaynaklanan olumsuzluklar da eklendiğinde, çocukta, bunlara bir tepki olarak bir takım norm dışı edimler görülebilmektedir. Yapılan pek çok araştırma da, çocukların belli yaş aralıklarında daha yoğun şekilde suçlu davranışlara yöneldiğini göstermektedir. Özellikle çocukluk çağı içinde yer alan ve insan gelişiminin önemli evreleri olarak kabul edilen bulûğ (puberty) ve ergenlik (adolescence) dönemleri, çocukların en fazla suça yöneldiği çağlar olarak görülmektedir. Çünkü bu süreçte döneme özgü yaşanan biyo-psişik sıkıntılarla beraber aile içi sorunlar, hatalı eğitim, kentleşme, göç, ekonomik sorunlar vb. faktörlerin biri ya da birkaçının bir araya gelmesi pek çok çocukta suçlu davranışların ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Bu açıdan, özellikle son yıllarda ülkemizin aşağı yukarı her bölgesinde giderek artan oranda kendini gösteren 'çocuk suçluluğu' olgusu ve ardında yatan toplumsal nedenlerin tespiti ve ortaya konulacak çözüm önerileri çalışmamızın ana eksenini oluşturmaktadır.

III. Araştırmanın Önemi

Bir toplumun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi, toplumun geleceği olan çocukların gelişimi, eğitilmesi ve korunması konularında duyarlı bir tavır içerisinde olmayı gerektirmektedir. Ancak, toplumumuzda son yıllarda çocukların işlediği suçların giderek artması, yukarıda belirttiğimiz hususlarda yeterli hassasiyetin sergilenmediğini göstermektedir. Ülkemizde 'çocuk suçluluğu'yla ilgili pek çok çalışma yapılsa da, her bölgenin kendine özgü sosyo-kültürel sorunları olduğu düşünüldüğünde, bu konuda daha pek çok çalışmaya gereksinim olduğu kuşkusuzdur. Dolayısıyla, çalışmamızın gelecekte gerek bulunduğumuz kentte, gerekse de ülkemizde konuyla ilgili yapılacak incelemelere katkı sağlaması bakımından önemli bir çalışma olacağını düşünüyoruz.

IV. Problemler

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Aile yapısının suça yönelmeye etkisi var mıdır?
- Ailenin göç etmiş olması suçluluğu etkiler mi?
- Ailenin konut ve demografik özellikleri suçluluğu etkiler mi?
- Arkadaş çevresinin suça yönelmeye etkisi var mıdır?
- Okul çevresinin suça yönelmeye etkisi var mıdır?
- Boş zamanların değerlendirilme şekli suçluluğa yönelmeyi etkiler mi?

V. Kavramsal Çerçeve ve Metodoloji

A. Kavramsal Çerçeve

Çalışma, T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 20.04.2007 tarihli ve B.03.0.CTE.0.00.00.10/032546 sayılı izni ile 25.05.2007 tarihinde Erzurum E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda idareci, infaz koruma memurları ve kurumda gönüllü olarak çalışan öğretmen refakatinde kurumdaki tutuklu çocuklar üzerinde anket uygulaması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Kuruma yapılan ilk ziyarette çalışmanın yapılacağı tarihin belirlenmesinin yanı sıra çocukların kurumdaki psiko-sosyal durumlarıyla ilgili yetkililerden ön bilgiler de alınmıştır. Uygulamanın yapılacağı gün çocuklar, idareci, infaz koruma memurları ve kurumda gönüllü olarak çalışan öğretmen eşliğinde çeşitli konularda eğitim aldıkları dersliklere iki farklı grup halinde alınmış ve anket sorularını herhangi bir etki altında kalmadan yanıtlayacakları ortam sağlanmıştır. Anket formları dağıtılmadan önce çocuklara, çalışmanın önemiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda sorulara doğru yanıt vermelerinin hem kendilerine hem de kendilerinden sonra benzer sorunları yaşayabilecek olan diğer çocuklara ne oranda yardımcı olacağı anlatılmıştır.

Çalışmamızın kuramsal çerçevesinin belirlenmesinde önemli rolü olan bazı kavramlar söz konusudur. Bu kavramlar suç, çocuk suçluluğu, aile, okul, akran grubu, göç ve kentleşmedir. Bu kavramları kısaca tanımlayacak olursak;

- Suç, bir toplumda haksız sayılan, yazılı-yazısız kurullarla yasaklanan ve yaptırımlara bağlanan davranış ve eylemlerdir (Ozankaya, 1984:110).

- Çocuk suçluluğu, çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesini gerektirecek duruma dönüşmesidir (Sevük, 1998:13).

- Aile, nüfusun yenilenmesini, milli kültürün taşınmasını, çocukların toplumsallaştırılmasını, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirilmesini sağlayan temel toplumsal kurumdur (Erkal, 1993:88).

- Okul, belli bir yeri olan, belli bir süre devam eden, öğrenci ve öğretmeni değişen, geniş bir çevreye hitap eden, eğitim faaliyetini planlı ve programlı bir şekilde sürdüren, yani öğrenme faaliyetini organize bir ders faaliyeti olarak devam ettiren, genel ve mesleki çeşitler içerisinde şekillenen bir kuruluş olarak tanımlanabilir (Akyüz, 1991:247).

- Akran grubu, genellikle ortak etkinlikler temelinde arkadaşlık kuran çocuk ya da ergenler için kullanılan bir terimdir. Bu anlamda, aynı sosyo-ekonomik statüye, ortak uğraşlara ve normlara sahip genellikle yaşça birbirine yakın insanlardan oluşan gruba akran grubu denir (Budak, 2000:30).

- Göç, bir yerleşim biriminden, gruptan ya da belli bir siyasal sınırı olan toprak parçasından başka bir birime doğru, kısmen sürekli, birey veya kitle hareketidir. Bir ülke sınırlarının içinde kalmak şartıyla meydana gelen nüfus

hareketine içgöç; nüfusun ülke sınırları dışına akmasına da dışgöç denir (Demir ve Acar, 2005:170).

• “*Kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve ihtisaslaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir*”(Özkalp, 2005:365-366).

1. Literatür Taraması

Çocuk suçluluğunun nedenlerini araştırmak amacıyla cezaevi ve ıslahevlerinde gerek yurt dışında gerekse de yurt içinde pek çok çalışma yapılmıştır.

Yurt dışında yapılan çalışmalardan biri Bowlby'nin 44 hırsız çocukla, duygusal rahatsızlığı olan 44 çocuğun karşılaştırıldığı araştırmadır. Bu çalışmada, suçlu çocukların karşılaştıkları çocuklara göre, hayatlarının ilk yıllarında tamamen veya uzun süreli anne yoksunluğu yaşadıkları ve böyle bir durumun ise çocuklarda duygusal gelişim bozukluğuna, uyumsuzluğa ve norm dışı davranışlara yol açtığı belirlenirken (Cardwell ve Flanagan, 2005:61), Kanada'da 4–16 yaş arası 3300 çocuk üzerinde yapılan geniş ölçekli 'Ontario Çocuk Sağlığı Araştırması'nda ise, tek ebeveynli ailelerin davranış bozukluğu ve madde bağımlılığı olan çocuklara sahip olma eğiliminde oldukları bulunmuştur (Hawkins, 1996:92).

1967'de West'in ve 1983'de de Trajanowicz ve Morash'ın yaptıkları incelemelerde parçalanmış ailelerden gelen suçlu çocukların oranının suçlu olmayanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenirken (Uluğtekin, 1991:38), 1983'de Bowker ve Klein'in ve 1988'de Vigil'in yaptığı çalışmalarda ise, tek ebeveynli aileye mensup çocukların çetelere katılma ihtimalinin yüksek olduğu bulunmuştur. 1975'de Friedman, Mann ve Friedman'ın, 1998'de LeBlanc ve Lanctôt'un çalışmalarında, düşük aile ilişkisinin ve kötü disiplinin ve yine LeBlanc ve Lanctôt'un incelemelerinde de ebeveyn çatışmasının olduğu ailelerin çocuklarının çetelere üye olma riski taşıdıkları tespit edilmiştir (Thornberry, 2003:58–59).

Amsterdam ve arkadaşlarının suçlu ve suçsuz çocuklar üzerinde yaptıkları çalışmada, ailede çocuklara karşı ceza ve sözel hakarete bulunmayla suçluluk arasında bağlantı olduğu belirlenirken (Utech, 1994:199), Healy ve Bronner'in Chicago'da 1000 suçlu olayın incelenmesi üzerine yaptıkları bir çalışmada suçluların %46'sının ebeveyn kontrolünün olmadığı ailelere mensup oldukları bulunmuştur (Sutherland vd., 1992:203).

Gluecklerin 500 suçlu çocuk ve 500 suç işlememiş çocuğu karşılaştırdıkları çalışmada, suçlu çocukların %49,8'inin suç işlememiş çocuklarınsa %28,8'inin parçalanmış ailelere mensup olduğu belirlenirken, suçlu çocukların %60,4'ünün suç işlememiş çocukların ise %34,2'sinin ayrılık,

boşanma, ölüm, bir ebeveynin uzun süreli yokluğu gibi nedenlerden dolayı ailelerinin parçalanmış olduğu tespit edilmiştir (Gibbons, 1987:196). Yine aynı çalışmada suçlu çocukların %90,4'ünün ailelerinde aşırı düzeyde alkol kullanımı ve ahlak dışı davranışlar bulunurken, bu durum suçsuz çocuklarda %54 olarak belirlenmiştir (Sutherland vd., 1992:204). Loeber ve Stouthamer-Loeber'in, çocukların davranış sorunları ve suçluluğun bağlantılı unsurları olarak ailevi faktörler ile ilgili olarak yapılan araştırmaları taramaya yönelik çalışmalarında ise, zayıf anne-baba gözetimi veya takibi, yanlış ya da sert anne-baba disiplini, anne-babanın çocuğu reddi ve çocuğun faaliyetlerine düşük anne-baba katılımı gibi faktörlerin tamamının (anti-sosyal anne-babalar ve ailenin geniş olmasına ilaveten) suç işlemenin nedenleri olduğu bulunmuştur (Erçetin, 2006:19).

Booth'un yaptığı bir incelemede, suçlu çocukların %56'sının ekonomik yetersizlikler içerisinde büyüdüğü ve bu çocukların sıkıntılı, aşağılık duygusuna sahip, güçsüz ve güvensiz kişilik özellikleri taşıdıkları tespit edilirken (Mangır, 1992:39), Shaw ve McKay'in toplumsal faktörlerle suçluluk arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında ise, büyük kentlerde yaşam şartlarının kötüleşmesinin ve çocuk suçluluğu oranlarının artmasının nedeninin yoksulluk, işsizlik, parçalanmış aile ve toplumsal ilişkilerin bozulması olduğu belirlenmiştir (Winslow, 1972:314).

Chicago'da 584 erkek ve 157 kız çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada, erkeklerin %76'sının kızların da %90'ının yoksul ve çok yoksul ailelerden geldikleri bulunurken (Gillin, 1926:201), West ve Farrington'un Londra'da 411 işçi sınıfı çocuğu üzerinde yaptıkları boylamsal çalışmalarda ise, çocukların suçlu davranışlara yönelmesine neden olan etmenlerin düşük zekâ düzeyi, yetersiz çocuk eğitimi, baba suçluluğu, kalabalık aile ve düşük aile geliri olduğu tespit edilmiştir (Hagan ve Sussman, 1988:15).

Göç etmiş aileler üzerine yapılan bir çalışmada, göçmen baba ve çocuklarıyla kentin yerlisi olan baba ve çocukları arasında şiddet suçlarından mahkûm olmak konusunda pek fark olmadığı bulunurken, mala karşı suçlardan mahkûm olma açısından göçmen babaların oranı %4 iken göçmen çocuklarının oranı ise %18, buna karşılık aynı suç açısından kentin yerlisi olan baba ve çocukların oranı ise sırasıyla %15 ve %23 olarak tespit edilmiştir. Yine göçmen babalar ve çocuklarının hafif suçlardan mahkûm olma oranı sırasıyla %22,5 ve %35,8 iken yerli babalar ve çocukların oranı ise sırasıyla %27,6 ve 33,7 olarak belirlenmiştir (Sayre-McCord, 2007:275).

F. Thrasher'in 1313 çocuk çetesi üzerinde yaptığı incelemede, çeteler içerisinde oluşturulan kültürün toplumun kültürüyle çatıştığı, çetelerin çoğunlukla içki ve sigara içmek, kumar oynamak, cinsel ilişkiye girmek gibi zevk verici aktiviteleri yaptıkları ve çetelerdeki birlik ruhunun ise tüm aktivitelerin üzerinde yer alan bir değer olduğu tespit edilirken (Vito vd., 2007:217), 1993'de Bjerregaard ve Smith, 1998'de LeBlanc ve Lanctôt'un ve 1983'de de Bowker ve Klein'in yaptıkları çalışmalarda, yetişkin görünüme

sahip, erken cinsel olgunluğa ulaşmış genç kızların, yaşça büyük üyelerden oluşan ve sapkın davranışlar gösteren çetelere üye oldukları görülmüştür (Thornberry, 2003:59). Thornberry'nin 1998'de üç farklı kentteki (Seattle, Denver ve Rochester) gençlik çeteleri üzerinde yaptığı boylamsal çalışmalarda ise, her bir kentteki çetenin işlediği suçların birbirinden farklı olduğu bulunmuştur. Bir kentteki soygun suçlarının %85'inin, diğerinde ciddi şiddet suçlarının %79'unun ve uyuşturucu satışı suçlarının %87'sinin, bir diğerinde ise ciddi saldırı suçlarının %86'sının ve uyuşturucu satışı suçlarının ise %70'inin gençlik çeteleri tarafından işlendiği belirlenmiştir (Klein ve Maxson, 2006:73).

Türkiye'de çocuk suçluluğuyla ilgili olarak bilinen ilk çalışma ise, 1927 yılında Rıdvan Nafiz adlı bir eğitimci tarafından yapılmıştır. 107 çocuk ve genç üzerinde yapılan incelemede, çocuklar yaş grupları, nereli oldukları, babalarının mesleği, anne-babalarının olup olmaması, okuma yazma bilip bilmemeleri açısından incelenmiş ve işledikleri 14 suç türünün neler olduğu tespit edilirken (Akyüz, 2002:35–46), Nafiz'den dört yıl sonra 1931 yılında Hilmi A. Malik tarafından 80 cezaevinde 732 suçlu çocuk üzerinde yapılan bir diğer araştırmada ise, çocukların %42'sinin cinayet, %27'sinin hırsızlık ve geri kalanın ise cinsel ve diğer suçlardan hüküm giydiği belirlenmiştir (Malik, 1931:3, 9, 70–98, vd.). 1940 yılında Ankara Çocuk İslahevi'nde Taşkiran ve Ağaoğlu tarafından yapılan bir çalışmada da, 86 çocuğun %69'unun şiddet, %28'inin cinsel ve %3'ünde de hırsızlık suçlarından hükümlü oldukları görülmüştür (Gölcüklü, 1962:13).

1941 yılında Behice S. Boran'ın Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi sosyoloji semineri öğrencileri ile Ankara'nın gecekondu semtlerinde yaptığı bir araştırmada, Ankara'da suç işlemiş 141 çocuğun adresleri, doğum yerleri, babalarının mesleği, işledikleri suçun türü, sayısı ve suçu tek başına mı yoksa çete olarak mı işledikleri bulunurken (Boran, 1941:36), 1942 yılında Hadi Tan'ın Adalet Bakanlığı dosyalarından 395 çocuk üzerinde yaptığı incelemede ise, çocukların %38'inin şiddet, %26'sının cinsel, %16'sının hırsızlık ve %21'inin de diğer suçlardan hüküm giydiği belirlenmiştir (Gölcüklü, 1962:13).

1947 yılında İstanbul Üniversitesi Türk Kriminoloji Enstitüsü'nün bütün çocuk ıslah ve cezaevlerinde 974 çocuk üzerinde yaptığı çalışmada çocukların %64'ünün şiddet, %22'sinin cinsel, %19'unun hırsızlık ve %12'sinin diğer suçlardan hükümlü olduğu saptanırken, 1949 yılında Abdullah Güner'in Giresun, Samsun, Sinop, Kastamonu ve 1950'de Kayseri Cezaevleri'nde yaptığı araştırmalarda ise, 158 çocuğun %50'sinin şiddet, %25'inin cinsel, %16'sının hırsızlık ve %9'unun diğer suçlardan hüküm giydiği belirlenmiştir. Feyyaz Gölcüklü'nün 1938–1960 yılları arasında Ankara ıslahevine gelen bütün çocukların kayıtları üzerinde yaptığı çalışmada ise, 2946 çocuğun %42'sinin şiddet, %37'sinin cinsel, %19'unun hırsızlık ve %2'sinin de diğer suçlardan hüküm giydiği tespit edilmiştir (Gölcüklü, 1962:13).

Ok'un 1993 yılında İzmir Şirinyer Çocuk İslahevinde 176 erkek çocuk üzerinde yaptığı çalışmada, çocukların %56'sının mala karşı, %24'ünün cinsel

(sarkıntılık, tecavüz, kız kaçırma/alıkoyma vb.) ve %16'sının şahsa karşı (kasten adam öldürme, yaralama, tehdit vb.) suç işlediği belirlenirken (Bal, 2004:43-44), 1995 yılında Türkeri'nin Ankara (84), Elazığ (90), İzmir (222) Çocuk İslahevleri ile Sinop Cezaevi'nde (98) bulunan toplam 377 çocuğa yönelik yaptığı araştırmada ise, suçların %44,8'inin mala karşı, %27,9'unun cinsel, %26,8'inin ise şahsa karşı işlendiği tespit edilmiştir (Bal, 2004:45-47).

2. Kuramsal Bilgi

İnsan biyo-psiko-sosyal ve kültürel yönü olan bir varlıktır. Onun çok yönlü bir varlık oluşu, aynı zamanda onunla ilgili toplumsal olay ya da olguları açıklarken takınılması gereken tavrı da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, gerek insanın çok yönlülüğü ve gerekse de onun yaratımı olan toplumun birçok alt sistemden meydana gelen karmaşık bir yapı oluşu, onda oluşan çeşitli olay ve olguların açıklanması konusunda çoklu bir bakışı zorunlu kılmaktadır. Çalışma konumuz olan çocuk suçluluğu olgusuna da bu açıdan bakılmasının doğru olacağını düşünüyoruz.

Suç ya da suçlu davranış, insanın biyolojik, psikolojik, fizyolojik, toplumsal, kültürel vb. özelliklerinin biri ya da bir kaçının neden olduğu bir olgudur. Bu açıdan, araştırmamıza konu olan örneklemin bir takım özelliklerini göz önüne aldığımızda, çalışmamızın kuramsal bakışını -konuyla ilgili geliştirilmiş olan diğer kuramların önerilerini de göz ardı etmeden- sosyolojik kuramlar içinde yer alan ve Toplumsal Yapı Kuramlarından olan Gerilim Kuramı (R. K. Merton) ve Toplumsal Süreç Kuramlarından olan ve Toplumsal Öğrenme ve Davranış Kuramları içinde yer alan Farklılıkların Birleşme Kuramı (E. H. Sutherland) ekseninde gerçekleştirmeyi düşünüyoruz. Bu kuramları kısaca şöyle ifade edebiliriz:

Gerilim Kuramı'nın önemli temsilcisi olan ve hem çocuk hem de yetişkin suçluluğunu açıklamak için sapma kavramına odaklanan Merton (Bal, 2003:190), Durkheim'in anomi kavramını toplumsal yapıda kabul edilmiş olan amaçlarla, bu amaçları gerçekleştirmek için kullanılacak yollar arasındaki uyumsuzluk ya da engellenme sonucu ortaya çıkan gerilim durumu (Samaha, 2006:88) olarak değiştirmiştir. Böylece suçu, psikolojik ya da biyolojik özelliklerin bir ürünü olmaktan çok, kültürel amaçlar ve kurumlaşmış normlar arasındaki ilişkiden hareketle açıklamaya çalışmıştır (Hagan, 1994:32). Ona göre kültürel amaçlar, bir kültürün bütün bireyleri tarafından meşru görülen arzular, hedefler ve amaçlardır. Kurumlaşmış normlar ise, kültürün belirlediği amaçlara ulaşmak için izlenmesi gereken yollar olan kurumlar, örfler ve adetlerdir (Bal, 2003:190-191). Toplumsal yaşamda bireyler, ya üyesi olduğu grubun ya da diğer toplumsal etki mekanizmalarının yönlendirmesiyle kültürel amaçlara ulaşmaya çalışmaktadırlar. İyi düzenlenmiş toplumlarda amaçlar ve yollar ahenkli bir şekilde bütünleştiğinden (İçli, 1999:74) yani toplum, barındırdığı kültürel hedeflere ulaşılabilirliği için kurumlaşmış araçları sağladığından anomi söz konusu olmazken (Poloma, 1993:38), bunun tersi

durumda ise, anomi oluşmakta ve sürekli bir nitelik taşıdığında toplumsal denge bozulmakta, kültürel amaçlar ya da kurumsallaşmış değerler zayıflamakta ve kuralsızlık durumuyla beraber de sapkın ya da suçlu davranışlar ortaya çıkmaktadır (Attar, 1993:15). Örneğin, toplumda birçok olanaktan yoksun halde yaşamını sürdüren bazı insanlar, daha iyi koşullara ulaşmak istediklerinde bunu engelleyecek ya da zorlaştıracak şartlar söz konusu olduğunda meşru olmayan yollarla bu isteklerini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Toplumun normlarındaki zafiyetler buna olanak tanıdığında ise, suçlu ya da sapkın davranışların ortaya çıkması da o derece kolaylaşmaktadır.

Diğer taraftan 'Toplumsal Süreç Kuramlarından' Toplumsal Öğrenme ve Davranış Kuramları'nın temsilcisi olan E. H. Sutherland, kuramını oluştururken Merton'ın gerilim kuramından etkilenmiştir. Onun öncüsü olduğu ve 'suçluluğun öğrenilen bir edim olduğunu' savunan kuramı, 'Etkilenme Kuramı', 'Ayrıcı Birleşimler Kuramı' ya da 'Aykırılıkların Birleşmesi Kuramı' olarak da isimlendirilmektedir.

Sutherland, kuramıyla ilgili ilk düşüncelerini 1939 yılında 'Kriminolojinin Prensipleri' (Principles of Criminology) adıyla yayınladığı eseriyle duyurmuştur (Siegel vd., 2003:121). Daha sonra, 1947'de eseri düzenlenerek yeniden basılmış ve kuramı öğrencisi ve halefi olan D. Cressey tarafından hararetli bir şekilde savunulmuştur (Regoli ve Hewitt, 1991:101).

Bu kurama göre, çeşitli alt-kültürlerin bulunduğu bir toplumda, bazı toplumsal çevrelerde bireylere yasadışı etkinlikler özendirilirken, bazılarında ise mevcut toplumsal normlar çerçevesinde davranılması öğretilmektedir (Giddens, 2000:187). Dolayısıyla bir çocuğun suçlu ya da saygın bir kişi olması, yaşadığı toplumsal çevreden aldığı formasyonla ilgili bir durumdur. Başka bir ifadeyle, suçluluk ne bireysel özelliklerden, ne de sosyo-ekonomik pozisyonun kaynaklanmaktadır, suç herhangi bir kültürde herhangi bir bireyi etkileyecek öğrenme sürecinin bir fonksiyonu olarak değerlendirilmektedir (Bal, 2003:197). Bu anlamda suçluluk üzerinde genetik yapı, ruhsal bozukluklar, ekonomik yetersizlikler gibi etkenlerin belirgin bir etkisi bulunmamaktadır.

Sutherland, suçlu davranışın diğer insanlarla girilen yoğun etkileşim sonucu diğer tür öğrenmeler gibi öğrenildiğini söylemektedir (Shelley, 1981:8). Örneğin ona göre, Amerikan şehirlerinin bazı bölgelerindeki suç ve çocuk suçluluğu oranının yüksek olmasının nedeni, bu bölgelerde kanuna karşı gelmenin bir örf ve adet haline gelmiş olması ve bunun herhangi bir örf ve adet gibi öğrenilmesidir. Başka bir ifadeyle, suç oranının yüksek olduğu bölgelerde suçluların prestijli olmaları, suç işleme tekniklerinin ve suçlu normların nesilden nesile aktarılmasını ve suçlu davranışın yaygınlaştırmasını sağlamaktadır (Bal, 2003:198). Böylece yukarıdaki örnekten hareketle suçlulukla ilgili formasyon (beceri, teknik vb.), birey tarafından doğup büyüdüğü toplumsal çevrede hazır olarak bulunmakta ve aile, akraba grubu, komşuluk vb. çevrelerindeki grup ilişkileriyle öğrenilmektedir.

Farklılıkların birleşme kuramı şu şekilde özetlenebilir (Lilly vd., 1989:57, 58):

- a) Suçlu davranış öğrenilir.
- b) Suçlu davranış, iletişim sürecinde diğer bireylerle etkileşime geçildiği anda öğrenilir. Bu iletişim süreci genellikle sözeldir.
- c) Öğrenilen suçlu davranış samimi kişisel gruplar içinde gerçekleşir.
- ç) Suçlu davranışı öğrenme, suç işleme tekniğinin (bu bazen çok karmaşık bazen de çok basittir) ve tutumların rasyonalize edilmesinin öğrenilmesi biçiminde gerçekleşir.
- d) Güdülerin ve itimlerin çevrileceği belirli yön, yasal kuralların uyulması veya uyulmaması gereken kurallar olarak tanımlanmasından öğrenilir.
- e) Yasaların ihlal edilmesini olumlu kabul eden tanımlar, yasaların ihlal edilmesini olumlu görmeyen tanımlardan fazla olduğu zaman kişi suç işler. Bu, kuramın ilkesidir.
- f) Ayırıcı birleşimler sıklık, devamlılık, öncelik ve yoğunluk bakımından değişir.
- g) Suçlu davranışı, suçlu ve suça karşı kalıpların birlikteliğiyle öğrenme herhangi bir şeyi öğrenme sürecinin aynıdır.
- ğ) Suçlu davranış, genel gereksinim ve değerlerin bir ifadesi ise, bu genel gereksinim ve değerler tarafından açıklanamaz. Çünkü suçlu olmayan davranışlar da aynı genel gereksinim ve değerlerin bir ifadesidir.

3. Hipotezler

Bu çalışmada oluşturulan problemlere bağlı olarak saptanan hipotezler şöyledir:

- Aile yapısının suça yönelmeye etkisi vardır.
- Ailenin göç etmiş olmasının suçluluğa etkisi vardır.
- Ailenin konut ve demografik özelliklerinin suçluluğa etkisi vardır.
- Arkadaş çevresinin suça yönelmeye etkisi vardır.
- Okul çevresinin suça yönelmeye etkisi vardır.
- Boş zamanların değerlendirilme şeklinin suça yönelmeye etkisi vardır.

B. Metodoloji

Araştırmanın evrenini Erzurum il sınırları içerisinde suça yönelmiş 18 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Erzurum il sınırları içerisinde herhangi bir suç isnadıyla Erzurum E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na getirilmiş ve kurumda tutuklu olarak bulunan 18 yaş altı toplam 18 erkek çocuktan oluşmaktadır. Çalışma, idareci, infaz koruma memurları ve kurumda gönüllü olarak çalışan öğretmen eşliğinde tutuklu çocuklar üzerinde 54 soruluk anket uygulaması şeklinde tarafımdan gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS for Windows 11.5 istatistik paket programı ile yapılmıştır.

VI. Uygulama

Bu bölümde verilerin analizi sonucu elde edilen bulguların tartışma ve yorumu, daha önce belirtilen denencelerin sıralamasına göre ele alınmıştır.

A. Veri Analizi ve Sentezi

1. Aile Yapısı

Anne ve babanın eğitim durumuyla ilgili sorulara aldığımız yanıtlar, çocukların annelerinin %55,6'sının okur-yazar olmadığı, %27,8'inin ilkokul terk, %16,7'sinin ilkokul mezunu olduğu, babalarının ise, %11,1'inin okur-yazar olmadığı, %11,1'inin okur-yazar olup bir okul bitirmediği, %44,4'ünün ilkokul terk, %16,7'sinin ilkokul mezunu, %5,6'sının ortaokul mezunu, %5,6'sının lise terk, %5,6'sının ise lise mezunu şeklinde olurken, çocukların %5,6'sının annesinin üvey olduğu diğer çocukların (%94,4) ise anne-babalarının öz olduğu görülmüştür.

Çocukların ailelerinin aylık gelirleriyle ilgili elde edilen verilere baktığımızda, %77,8'inin ailesinin aylık 600 milyondan az olduğu, %22,2'sinin ise 600 milyonla 1,5 milyar arası olduğu şeklindedir. Ayrıca, ailesinin geliri 600 milyondan az olanların %100'ünün annelerinin ev hanımı, babalarının ise %21,4'ünün işsiz, %64,3'ünün işçi, %7,1'inin serbest, %7,1'inin çiftçi olduğu, ailesinin geliri 600 milyonla 1,5 milyar arası olanların annelerinin ise %16,6'sının ev hanımı, %5,6'sının ise işçi olduğu bulunmuştur. Yine söz konusu gelir düzeyine sahip çocukların babalarının %50'sinin işçi, %50'sinin ise serbest meslek sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Tutuklu Çocukların Babalarının Meslekleri ile Ailelerinin Aylık Gelirlerinin Dağılımı

Ailenin Aylık Geliri		Babanın Mesleği				Toplam
		İşsiz	İşçi	Serbest	Çiftçi	
600 milyondan az	N	3	9	1	1	14
	%	21,4	64,3	7,1	7,1	100,0
600 mil. 1,5 milyar ara.	N	0	2	2	0	4
	%	,0	50,0	50,0	,0	100,0
Toplam	N	3	11	3	1	18
	%	16,7	61,1	16,7	5,6	100,0

Aile içi şiddetin olup olmamasıyla ilgili soruya çocukların %77,8'i ailesinde çok sık kavga olmadığı, %16,7'si öz anne ve öz babası arasında,

%5,6'sı ise kardeşleri arasında kavga olduğu şeklinde yanıt vermişlerdir. Ailede uygulanan ceza yöntemiyle ilgili olarak da, çocukların %16,6'sı herhangi bir suç işledikleri takdirde ailelerinin kendilerini döverek, %5,6'sı evden dışarı atarak, %11,1'i uzun süre eve ya da odaya hapsederek, %5,6'sı harçlığını keserek, %50'si azarlayarak cezalandırdığını söylerken, %11,1'i ise ailelerinin hiçbir ceza vermediğini belirtmiştir.

Ailede daha önce hüküm giymiş birinin olup olmamasıyla ilgili sorumuza çocukların %66,7'si hayır derken, %33,3'ü evet yanıtını vermiştir. Ailenin geleneklere olan bağlılığı ile ilgili soruya aldığımız yanıt ise, %72,2'sinin ailelerinin geleneklere bağlı, %11,1'inin geleneklerde seçici, %11,1'inin ise geleneklere karşı ilgilerinin olmadığı şeklindedir.

a. Değerlendirme

Aile, duyu hayatının şekillenmesine hizmet eden (Akyüz, 1996:45), samimi ve yüz yüze ilişkilerin sürdürüldüğü en küçük fakat en önemli toplumsal kurumdur (Akyüz, 1991:234). O, insanın temel ve toplumsal gereksinmelerinin karşılanmasına yardımcı olmanın yanında, onun yaşamını doğumdan önce başlayan ve ölene kadar süren bir etkileme gücüne de sahiptir. Dolayısıyla, ailenin sağlıklı bir yapıya sahip olması, sosyo-psikolojik açıdan sağlıklı bireylerin yetişmesine zemin hazırlarken, sağlıklı bir ortama sahip olması ise, sorunlarını norm dışı davranışlarla çözmeye çalışan bireylerin yetişmesine neden olmaktadır.

Verilere bakıldığında, kurumda bulunan çocukların büyük çoğunluğunun aileleri asgari geçim standardının altında yer alırken, ebeveynlerinin yarıdan fazlasının ise eğitim düzeyi düşüktür. Yapılan pek çok araştırma, çocuk suçluluğunun yoksul, kalabalık ve eğitim düzeyi düşük ailelerde daha fazla görüldüğünü bildirmektedir. Örneğin 1912 yılında Breckinridge ve Abbott'un Chicago'da yaptıkları araştırmada, suçlu çocukların %79'unun ailesinin yoksul, %34,3 – 44,7'sinin ise çok yoksul olduğu belirlenmiştir (Attar, 1993:41–44).

Anne-babanın çocuklarına yönelik tutumlarına bakıldığında, çoğu çocuğun ebeveyninin herhangi bir kabahat durumunda, kendilerine fiziki ya da sözel şiddet içerikli cezai yöntemler uyguladığı görülmektedir. Ebeveynlerin geleneksel eğitim anlayışına sahip olduklarını gösteren bu durum, aynı zamanda çocukların bir suç türü olan şiddet davranışını öğrenmelerine neden olmakta, zamanla aileden uzaklaşmalarına ve suç işleyen gruplara katılmalarına yol açmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada, suçlu çocukların ailelerinin %60'ının, çocuklarının eğitiminde, geleneksel kötü eğitim yöntemleri uyguladıkları belirlenirken (Binbaşıoğlu, 1983:164), Glueck'lerin anne-babanın reddetme davranışları ve kullandıkları disiplin teknikleri açısından suçlu ve suçsuz gruplar arasında yaptıkları karşılaştırmalı bir çalışmada ise, suçlu grupta, çocuğa karşı ilgisizlik ya da düşmanlık gösteren baba ve annelerin oranı sırasıyla %69,8 ve %27,9 iken, suçsuz grupta bu oranlar %19,4 ve %4,5 olarak tespit edilmiş, suçlu grupta, çocuğa uygun olmayan disiplin teknikleri (gevşek,

aşırı katı ya da tutarsız) uygulayan baba ve annelerin oranı %94,3 ve %95,8 iken, bu oranlar suçsuz grupta %44,5 ve %34,4 olarak bulunmuştur. Suçlu grupta fiziksel cezayı kullanan baba ve annelerin oranı %67,8 ve %55,6, suçsuz grupta aynı tür cezaya ağırlık veren baba ve annelerin oranı ise, %34,7 ve %34,6 olarak belirlenmiştir (Uluğtekin, 1991:40–41).

Pek çok araştırma, yüksek ve sağlıklı iletişimin olduğu ailelerde dayanışma ve uyumun yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Buna karşın sürekli olarak uyumsuzluk, tartışma ve kavga ortamının olduğu ailelerde ise, özellikle çocuklarda, hem ruhsal hem de fiziksel açıdan çeşitli sorunlar görülmektedir. Bu tip ailelerde yaşayan çocuklarda beliren çeşitli kişilik sorunları, ilerleyen süreçte, sapkın ya da suçlu davranışlara dönüşmektedir.

Diğer taraftan çocukların %33,3'ünün ailesinde daha önce hüküm giymiş birinin olması da dikkat çekici bir durumdur. Konuyla ilgili olarak Glueck'lerin yaptıkları bir araştırmada, suçluların %84,8'inin ailesinde başka suçlu bireylerin olduğu ve çocuk suçluların %86,7'sinin bu tip ailelerden geldikleri tespit edilirken (İçli, 1999:239), İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü tarafından 974 suçlu çocuk üzerinde yapılan araştırmada ise, çocukların 115'inin anne-babasının beraberce ya da yalnız anne veya babanın suç işlemekten dolayı mahkûm edilmiş olduğu bulunmuştur (Dönmezer, 1984:319–320). Ailede anne, baba, kardeş, amca, dayı vb. diğer üyelerin suçluluğu, çocuk suçluluğunu etkileyen önemli bir etkidir. Aile, çocuğun toplumsallaşmasının ilk gerçekleştiği yer olduğundan ilk model alınan kişiler de aile üyeleri olmaktadır. Onların sergilediği tutum ve davranışlar ise örnek alınarak çocuk tarafından davranışa yansıtılmaktadır. Yapılan pek çok çalışmada da, ailedeki diğer üyelerin anormal ya da norm dışı edimde bulunmalarının çocukları suça yönelten önemli etkenler olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak aile, toplumun küçük bir modelidir ve çocuğun toplumsallaşmasında önemli bir yere sahiptir. Çocuğu suça iten pek çok neden söz konusu olsa da, yapılan çalışmalar anne-babanın kişisel ve sosyo-kültürel özellikleri sonucu aile içerisinde oluşturdukları ortamın çocuk suçluluğunun temel nedeni olduğunu göstermektedir.

2. Göç

Göçle ilgili denencemiz, kırsal kesimden kent merkezine göç etmiş ailelere mensup çocukların, toplumsal çevre tarafından dışlanma, sosyo-ekonomik açıdan yetersiz olma gibi nedenlerden dolayı ekonomik fayda sağlamayı ifade eden (hırsızlık, yağma vb.) suçlar başta olmak üzere çeşitli suçlara yönelecekleri düşüncesinden hareketle oluşturulmuştur. Dolayısıyla suça yönelmiş çocukların ailelerinin ilçe, köy ya da başka bir ilden göç etmiş olmalarının suça yönelmelerine etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yaptığımız analiz sonucu il merkezinde oturan çocukların %33,3'ünün, ilçede oturanların %5,6'sının, köyde oturanların %11,1'inin ailelerinin herhangi bir yerden göç etmediği görülürken, %11,1'inin ailelerinin ilçeden, %22,2'sinin

ailelerinin köyden il merkezine göç ettikleri, %5,6'sının ise başka bir ilden Erzurum il merkezine geldikleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan çocukların %5,6'sının il merkezinden ilçeye, %5,6'sının ise köyden ilçeye göç ettikleri belirlenmiştir.

a.Değerlendirme

Verilere bakıldığında, ailelerin yaklaşık yarıya yakınının (%44,5) göç hareketinde bulunduğu görülmektedir. Göçmen aileleri, genelde gecekondu semti olarak adlandırılan ve alt ve üst yapı olanaklarından yoksun özelliğe sahip bölgelerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Göçmen çocuklarının psiko-sosyal açıdan gelişimlerini sağlıklı yönde etkileyebilecek pek çok olumsuz etmene sahip bu yaşam birimleri, onların her an suçlu davranışlarda bulunmalarına zemin hazırlayacak şartları da içinde barındırmaktadır. Bunun yanında sosyo-ekonomik açıdan birçok yoksunluk içinde büyüyen bu çocuklar, pek çok dış etkenin de tesiriyle (kentsel alanda diğer bazı insanların daha iyi şartlarda yaşadıklarının gözlenmesi, medya vb.) daha iyi olanaklara ulaşmayı istemektedirler. Ancak istedikleri şartlara toplumun öngördüğü yollarla ulaşamadıklarında ise, suçlu davranışlara yönelmektedirler. Bu bağlamda Erzurum'daki polis kayıtlarına dayanan bir taramada hırsızlıktan sanık olan çocukların büyük çoğunluğunun kentin, genellikle alt tabakaya mensup insanların oturduğu kesimlerden –Dağ Mahallesi, Dere Mahallesi ve Çırçır Mahallesi- geldiklerinin belirlenmesi (Kemerlioğlu, 1996:110) konuyla ilgili verilebilecek bir örnektir. Araştırmamızda da hırsızlık suçu %50 ile birinci sırada yer almaktadır. Dolayısıyla bu bulgudan hareketle çalışmamızla ilgili olarak kentte suça yönelen çocukların sosyo-ekonomik açıdan düşük düzeydeki ailelerden geldiklerini söyleyebiliriz.

Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan pek çok çalışma, göçmen çocuklarının, yaşadıkları çevreden ve bu çevrenin yansımaları olan psiko-sosyal sıkıntılardan kaynaklanan nedenlerden dolayı suçlu davranışlara diğer çocuklardan daha fazla yöneldiklerini göstermektedir. Örneğin Franchini ve Introna, çocuğun topluma karşı tutumunda göçlerin etkisini daha geniş bir şekilde ele alarak, alışılmış bir çevreden yepyeni ve değişik bir çevreye uyum gösterebilmenin çok güç olduğunu, bu güçlüğü çoğu çocuğu yanlış yollara saptırdığını tespit etmişlerdir (Yavuzer, 1996:213). Yine ülkemizde 1976 yılında yapılan bir incelemede, hükümlü olan 1186 çocuk ve gencin %66'sının köy kökenli olduğu, %20'sinin kasabada, %14'ünün kentte yaşadıkları bulunurken, kentte yaşayıp da polisle başı derde girenlerin %93'ünün ise gecekondu bölgelerinde oturdukları belirlenmiştir (Yörükoğlu, 1990:325). Son yıllarda Doğu Anadolu'nun en fazla göç alan ili olan Diyarbakır'da valiliğin yaptığı bir çalışmada (2004) ise, kentte kapkaç ve yankesicilik olayına karışan 141 çocuğun %80'inin kentin köylerinden ya da çevre illerden göç eden ailelerin çocukları olduğunun (www.radikal.com.tr, 01.04.2006, 10:15) tespit edilmesi savımızı destekleyen verilerdir.

3. Ailenin konut ve demografik özellikleri

Suçta yönelmiş çocukların oturdukları konutun özellikleriyle suçta yönelmeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığımız analiz sonucu çocukların %55,6'sının 2 oda ve 1 salonlu, %44,4'ünün ise 3 oda ve 1 salonlu evde oturduğu, %22,2'sinin evinin müstakil, %27,8'inin gecekondusu, %50'sinin ise apartman dairesi olduğu, %50'sinin evi kira iken, %50'sinin evinin ise kendilerine ait olduğu görülmüştür. Ayrıca çocukların %27,8'inin 3-4 kardeşe, %72,2'sinin de 5 ve yukarısı kardeşe sahip oldukları, %16,7'sinin kendisine ait odasının olduğu, %72,2'sinin kardeşleriyle, %11,1'inin ise anne-baba ve kardeşleriyle aynı odayı paylaştığı tespit edilmiştir. Yine 2 oda ve 1 salonlu evde oturan çocukların %37,5'inin 3-4 kardeşe sahip oldukları, %62,5'inin 5 ve yukarısı kardeşe sahip oldukları görülürken, 3 oda ve 1 salonlu evde oturanların %20'sinin 3-4 kardeşe sahip oldukları, %80'inin ise 5 ve yukarısı kardeşe sahip oldukları belirlenmiştir.

a. Değerlendirme

Ailenin demografik yapısının çocuğun suçlu davranışlara yönelmesinde etkili bir neden olduğu pek çok araştırmacı tarafından bildirilmektedir. Kuşkusuz demografik yapıyla yani ailedeki çocuk sayısının artmasıyla suçluluk arasında doğrudan bir ilişki söz konusu değildir. Ancak, artan demografik yapının ailenin ekonomik durumunu zorlaması ya da demografik artışa karşın mevcut ekonomik durumun aynı kalması durumunda suçluluk olgusundan bahsedilebilmektedir. Birçok araştırmacı, demografik yapının ya da çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde, ebeveyn ilgisinin ve aile içi eğitimin yetersiz hale gelmesi, kişi başına düşen alanın azalması, çocukların temel ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanamaması ve örgün eğitim olanaklarından yararlanmada zorluklar yaşanmasının demografik yapının aile üzerinde oluşturduğu sıkıntıların başlıcaları olduğunu bildirmektedir.

Çalışmamızla ilgili verilere bakıldığında, çocukların büyük çoğunluğunun kalabalık bir aileye sahip olduğu ve kendilerine ait bir odanın olmadığı görülmektedir. Konuttaki oda sayısının aynı zamanda ailenin gelir durumuyla bağlantısı olduğu açıktır. Gelir durumu arttıkça insanlar daha geniş konutlarda oturmayı tercih etmektedirler. Yapılan pek çok çalışmada da konutun küçüklüğü ve kalabalık oluşu ile gelir düzeyinin düşüklüğü arasında doğru bir orantı olduğu bulunmuştur (söz konusu durum çalışmamızda şöyledir; aylık geliri 600 YTL'den az olan ailelerin %60'ı 3-4 çocuğa, %84,6'sı ise 5 ve yukarısı çocuğa sahipken, aylık geliri 600-1,5 YTL arası olan ailelerin ise %40'ı 3-4 çocuğa ve %22,2'si 5 ve yukarısı çocuğa sahiptir). Dolayısıyla, kişi başına düşen alanın küçük olduğu ailelerde yaşayan çocukların karşılaştığı sorunlardan biri, genelde sağlıksız bir toplumsallaşma süreci, ders çalışma olanaklarından yoksun kalarak akademik başarının düşmesi ve bunun sonucunda ise öğretmen ve arkadaşlarıyla sorunlar yaşayarak evden ya da

okuldan kaçmalarıdır. Böyle bir durum ise, genellikle norm dışı edimlerde bulunan gruplara (çocuk ya da gençlik çeteleri) katılmalarıyla sonuçlanmaktadır. Karşılaşılan diğer sorun ise, aile yaşamında gizli kalması gereken, çocukların şahit olması durumunda onlarda bir takım psiko-sosyal gelişim bozukluklarına yol açan, ebeveynlere ait (tartışma, cinsellik vb.) davranışlardır. Konuyla ilgili olarak Türkiye’de Sevük tarafından 478 suçlu çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada, çocukların %55,85’inin beş veya daha fazla kardeşe sahip olduğu (Sevük, 1998:50) bulunurken, Yavuzer’in yaptığı araştırmada ise, suçlu çocukların %62,5’inin dört ya da daha fazla kardeşe sahip olduğu ve %79,9’unun ise beş kişilik veya daha kalabalık ailelerden geldiği belirlenmiştir (Yavuzer, 1996:157, 158).

4. Arkadaş çevresi

Suçta yönelmiş çocukların arkadaş çevresinin özellikleriyle ilgili sorulara aldığımız yanıtlar, çocukların %38,9’unun arkadaş çevresi içinde tutuklanmış ya da hüküm giymiş birinin olduğu ve %61,1’in ise çevresinde bu özellikte kişilerin olmadığı yönünde olmuştur. Ayrıca, kuruma gelmeden önce arkadaş gruplarının kız mı yoksa erkeklerden mi oluştuğuyla ilgili soruya %16,7’si arkadaş çevresinin çoğunlukla kızlardan oluştuğunu belirtirken, %55,6’sı çoğunlukla erkeklerden, %27,8’i ise her zaman erkeklerden oluşuyor şeklinde yanıt vermiştir.

a. Değerlendirme

Akran ya da arkadaşlık grubu, çocukluğun ilk yıllarıyla beraber başlayan ve çocuğun toplumsallaşmasında aileden sonra etkisi en fazla olan birlikteliktir. Akran grubu (peer group), aynı zamanda çocuğun kendisini daha rahat ve özgür hissettiği yerdir. Çünkü çocuk, ailesiyle konuşmadığı pek çok şeyi akran grubu içerisinde rahatça tartışabilmekte, böylece, bir yandan kendine olan güven duygusu gelişirken, diğer yandan da başka insanların fikirlerine toleranslı olmayı öğrenmektedir. Çocuğun ne tür bir akran grubunun üyesi olacağı konusu ise, onun ailesinin sosyo-ekonomik özellikleriyle ilişkili bir durumdur. Kimi gruplar, çocuğun sosyo-psikolojik gelişimini olumlu yönde etkilerken, kimileri ise onun anormal ya da suçlu edimlerde bulunmasına yol açan bir özelliğe sahip olabilmektedirler.

Çalışmamızla ilgili verilere bakıldığında, çocukların üyesi olduğu arkadaş grubu içerisinde daha önce hüküm giymiş olanların oranı hüküm giymemiş olanlara göre az olsa da (%38,9) yine de dikkat çekici görünmektedir. Çocukların üyesi olduğu arkadaş grubunda daha özgür ve özgüven duygusu içerisinde ve grup normları çerçevesinde hareket ettiklerini göz önüne aldığımızda, daha önce suç işlemiş akranlarından etkilenmemeleri mümkün görünmemektedir. Ayrıca geleneksel yapı içerisinde aynı cinsiyetten olan çocukların bir araya geldikleri ve oyun vs. paylaşımlarda buldukları dikkate alındığında, grup üyelerinin birbirlerini etkileyerek rahat bir şekilde suçlu

davranışlara yöneleceklerini söyleyebiliriz -yapılan pek çok çalışma da çocuk ya da gençlik gruplarının başlangıçta oyun grupları olarak oluştuğunu ancak daha sonra suçlu gruplara dönüştüğünü göstermektedir-. Oysa kız çocuklarından oluşan arkadaş gruplarının –geleneksel yapı içerisinde kız çocuklarının yetiştirilme tarzını da göz önüne aldığımızda- toplumsal normlara daha bağlı, uzlaşıcı bir yapıya sahip olacakları açıktır. Ki araştırmamızın verileri de kız arkadaşı olan çocukların oranının (%16,7) diğerlerinden dikkat çekici oranda az olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada ailenin etkisi azaldıkça akran grubunun çocuk üzerindeki anti-sosyal nitelikli etkisinin daha çok belirginleştiği bulunurken (Uluğtekin, 1991:47), Zimring ve Reiss tarafından yapılan literatür taramalarında ise, suç teşkil eden fiillerin tek başına olmaktan çok genellikle iki veya üç kişilik küçük gruplarla işlendiği bulunmuştur (Erçetin, 2006:29).

5. Okul çevresi

Denencemiz çocukların eğitim-öğretim olanaklarından yararlanamadıkları ya da kuruma gelmeden önce devam ettikleri okullarında idareci ve öğretmenlerinden olumsuz ya da şiddet içerikli tutum ve davranış görmeleri halinde derslerinde başarısız olacakları, okuldan soğuyup kaçacakları ve sonuçta suçlu gruplara katılarak suç işleyecekleri düşüncesinden hareketle oluşturulmuştur. Analiz sonucu çocukların %11,1'inin okur-yazar olup bir okul bitirmediği, %27,8'inin ilköğretimin birinci kademesinden terk, %11,1'inin ilköğretimin ikinci kademesinden terk, %5,6'sının ilköğretimin ikinci kademesinden mezun, %44,4'ünün ise liseden terk olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Tutuklu Çocukların Öğrenim Durumları

Öğrenim Durumu	N	%
Okur-yazar ama bir okul bitirmemiş	2	11,1
İlköğretimin birinci kademesinden terk	5	27,8
İlköğretimin ikinci kademesinden terk	2	11,1
İlköğretimin ikinci kademesinden mezun	1	5,6
Lise terk	8	44,4
Toplam	18	100,0

Diğer taraftan suça yönelmiş çocukların okul çevreleriyle ilgili sorulara aldığımız yanıtlar ise şöyledir: Çocukların kuruma gelmeden önce öğrenim gördükleri okuldan kaçma davranışıyla suça yönelmeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığımız analiz sonucu çocukların %22,2'sinin derslerinde başarısız olduğundan, %22,2'sinin öğretmen ve arkadaşlarıyla anlaşamadığından, %11,1'inin bir işte çalışmak zorunda olduğundan ve %5,6'sının eğlence olsun diye okuldan kaçtığı belirlenirken, %38,9'unun ise okuldan hiç kaçmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların %33,3'ü kuruma gelmeden önce ilköğretimde, %22,2'si Genel Lise'de, %5,6'sı Anadolu Meslek Lisesi'nde, %16,7'si Ticaret Lisesi'nde ve %5,6'sı ise Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrenim gördüklerini ifade ederken, %50'si okulda idareci ve öğretmenlerinden kötü davranış gördüğünü, diğer %50'si ise kendilerine bu tür davranışların yapılmadığını belirtmişlerdir.

a. Değerlendirme

Okul, çocuğa yaşama dair pek çok bilgiyi sistemli/disiplinli bir şekilde öğreten dolayısıyla, onun toplumsallaşma sürecini önemli ölçüde etkileyen unsurlardan biridir. Çocuğu birçok zararlı dış etkiden korumanın yanında ona, milletini sevmeyi, yasalara ve toplumun değerlerine saygılı olmayı vb. öğretir. Kısacası, aile ve yakın çevresinden öğrenemediği pek çok tutum, düşünce ve davranışı bir takım bilgi kalıplarıyla çocuğa benimsetir.

Akyüz, eğitime duyulan gereksinimden dolayı okulun doğduğunu ve bu gereksinim devam ettiği sürece de varlığını sürdüreceğini söyleyerek, okulun dolayısıyla eğitimin insan yaşamındaki önemine vurgu yaparken (Akyüz, 2000:158), J. Dewey ise, 'okul çocuğun yaşam yuvasıdır' diyerek okulun, toplumsal yaşamın yeniden inşa edildiği yer olduğuna işaret etmektedir (Aytaç, 1976:96). Ancak, gerek pek çok düşün insanı gerekse de konuyla ilgili geliştirilen kuramlar, okulun işlevleriyle ilgili olumlu bir bakış açısına sahip olsalar da, pratikte okul ortamından kaynaklanan pek çok sorun olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla okul ortamı, çocuklarda, eğitim programından, çocuğun bireysel özelliklerinden (öğrenme gücü ya da yetenek eksikliğinden), okulun fiziksel şartlarından, bulunduğu çevreden ve öğretmen tutumlarından kaynaklanan nedenlerden dolayı, öğretmenlerine, arkadaşlarına ya da okul eşyalarına yönelik suçlu edimlere neden olabilmektedir.

Verilere bakıldığında, çocukların çoğunluğunun (%83,3) eğitimlerini tamamlamayıp öğrenimin herhangi bir kademesinden ayrıldığı, %5,6'sının ise lise öğrenimini yapmadığı yani ilköğretimin ikinci kademesinden mezun olduğu görülmektedir. Kuşkusuz hiç okula gitmemek ya da ilköğretim ya da orta öğretimin bir aşamasından ayrılmak, toplumsallaşma sürecinin önemli bir bölümünün kesintiye uğraması anlamına gelmektedir. Bu ise, ilerleyen süreçte norm dışı davranışların sergilenmesine yol açan nedenlerden biridir.

Yine çocukların %38,9'unun okuldan kaçma davranışında bulunmadığı, buna karşılık %61,1'inin ise çeşitli nedenlerle okuldan kaçtığı belirlenmiştir.

Ancak çocukların yarıya yakınının (%44,4) okul ortamından kaynaklanan nedenlerden dolayı okuldan kaçmasının ise, dikkat çekici bir durum olduğunu düşünüyoruz. Konuyla ilgili yapılan araştırmalardan birinde, öğrenci sayısı çok olan, daha resmi ve daha şiddetli cezalar uygulayan okulların, daha kötü davranış sergileyen çocuklara sahip olma eğiliminde olduğu bulunurken (Erçetin, 2006:34), Yörükoğlu da, öğretmenin hoşgörülü ya da otoriter oluşunun, ekonomik durumunun yetersizliğinin, fazla ders yükünün, kalabalık sınıfların, zekâ ve olgunluk düzeyleri birbirinden farklı öğrencilerin aynı sınıfta oluşunun, okulun bulunduğu yerin ve okul idaresinin öğrencilere karşı tutumunun okul ortamından kaynaklanan olumsuzluklar olduğunu, bu durumların ise çocukların başarı düzeylerine etki ederek, onların okuldan soğumalarına, kaçmalarına ve suçlu davranışlarda bulunma gibi pek çok norm dışı tutum ve davranışa neden olduğunu söylemektedir (Yörükoğlu, 1990:170–189).

6. Boş zamanların değerlendirilmesi

Suçta yönelmiş 18 yaş altı çocukların kuruma gelmeden önce boş zamanlarında gittikleri mekânlarla suçta yönelmeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığımız analiz sonucu çocukların %5,6'sının boş zamanlarında kültür merkezine, %44,4'ünün internet kafeye, %16,7'sinin spor salonuna, %27,8'inin atari salonuna ve %5,6'sının ise tiyatroya gittikleri tespit edilmiştir.

a. Değerlendirme

İyi düzenlenmemiş boş zaman etkinlikleri, çocuklara suç işleme fırsatları yaratmaktadır. Ailenin ya da diğer yetişkinlerin, çocukların boş zamanlarını iyi değerlendirebilmeleri için gereken ortamı hazırlamamaları ya da hazırlayamamaları, çocukları sokağa itmekte, oyun grupları ve çeteler halinde birleşerek suç işlemelerine neden olmaktadır (Sevük, 1998:55).

Verilere bakıldığında, çocukların %27,9'unun boş zamanlarını olumlu etkinliklerle değerlendirdiği, buna karşılık %72,1'inin ise her türlü olumsuz tutum, düşünce ve davranışla karşılaşabilecekleri mekânlar olan internet kafe ve atari salonlarında geçirdikleri belirlenmiştir. Türkiye'de 2007'de yapılan bir araştırmaya göre, bilgisayar ve internet kullanım oranının en yüksek olduğu yaş grubunun 16-24 olduğu ve bu oranı 25-34 yaş grubunun izlediği (<http://www.kobifinans.com>, 23.04.2008, 14:15) tespit edilirken bugün, internet kullanıcısı sayısının 25 milyon (<http://www.turkiyedeinternet.info>, 22.04.2008, 15:35) ve kayıtlı internet aboneli sayısının ise 5 milyon civarında olduğu bildirilmektedir (<http://www.haberturk.com>, 22.04.2008, 15:20.).

Toplumda aşağı yukarı her kesimden insanın rahatça kullandığı internet, aynı zamanda her türlü yasadışı kullanıma da müsaittir. Bu ürün vasıtasıyla çocukların sapma davranışı göstermeleri söz konusu olduğunda, ilk akla gelen konulardan birisi cinsellik-pornografi olmaktadır. İnternette önemli bir yer işgal

eden erotizm-pornografi siteleri, her türlü sapkınlığa, sömürü ve istismara açık, cinsel şiddet, taciz, ensest ilişkiler, çocuk pornosu, teşhircilik ve sapıklık gibi birçok olumsuz unsuru sergileyebilmektedir (Tarcan, 2005:43). Dolayısıyla, çocukların internet kullanımları kontrol altına alınmadığında, ruhsal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini kötü yönde etkileyecek her türlü sağlıksız durumla karşılaşmaları söz konusu olabilmektedir. Örneğin sohbet sitelerine ya da diğer yasadışı sitelere (pornografi, kumar vb.) girerek birçok olumsuz durumla karşılaşabilmektedirler. Hatta ödev bulmak amacıyla girilen birçok sitede aranan konu, kavram ya da önemli kişilere link atılması sonucu farkında olmadan erotik ya da porno sitelere ulaşabilmektedirler. Tüm bunlara bilgisayar üzerinden oynanan şiddet içerikli oyunları da eklediğimizde, bu ürünün kontrollü bir şekilde kullanılmadığı taktirde çocukları birçok suçlu davranışa yönlendireceği açıktır.

7. Sonuç Ve Öneriler

A. Sonuç

25.05.2007 tarihinde Erzurum E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda idareci, infaz koruma memurları ve kurumda gönüllü olarak çalışan öğretmen nezaretinde 18 yaş altı 18 tutuklu çocuğun anket formlarına uygulanan istatistiksel analizlerden şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Aile yapısının suça yönelmeye etkisi vardır.
2. Ailenin göç etmiş olmasının suçluluğa etkisi vardır.
3. Ailenin konut ve demografik özelliklerinin suçluluğa etkisi vardır.
4. Arkadaş çevresinin suça yönelmeye etkisi vardır.
5. Okul çevresinin suça yönelmeye etkisi vardır.
6. Boş zamanların değerlendirilme şeklinin suça yönelmeye etkisi vardır.

B. Öneriler

Çocuklar toplumun geleceğidir. Onların her türlü gelişimine önem veren toplumlar geleceklerine güvenle bakabilirler. Günümüzde özellikle ekonomi ve iletişim alanında meydana gelen gelişmeler sayesinde her şey baş döndürücü bir hızla değişmektedir. Neredeyse tüm toplumları etkileyen bu değişim, özellikle gelişmekte olan ülkelerde geleneksel yapının çözülmesine neden olmaktadır. Bu ise, toplumdaki değişmelerden ve bunların yol açtığı sıkıntılardan etkilenmeleri daha kolay olan çocukların suçlu davranışlara yönelmelerini kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla onların bu tür davranışlara yönelmelerini azaltacak ya da ortadan kaldıracak önlemlerin alınması gerektiğini düşünüyoruz. Bu bağlamda başta devlete, sonra aile kurumuna ve bireylere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu konuda yapılması gereken uygulamaları şöyle belirtebiliriz:

Aile toplumun çekirdeği ve temel dinamiğidir. Bu açıdan, onu zafiyete uğratan her türlü etmenin bertaraf edilmesini sağlayacak ve koruyup güçlendirecek yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca, devletin ilgili bakanlığı,

yerel yönetimler ve konuyla ilgisi olan vakıf ve derneklerin işbirliğiyle her kesimden insanı kapsayacak düzeyde, aile kurumunun güçlenmesine yönelik seminerler verilmelidir. Bu seminerlerde;

- Az sayıda çocuk sahibi olmanın önemi,
- Çocuğun eğitiminin öncelikle ailede başladığı,
- Çocuğa sevgi ve disiplin konularında daima ölçülü yaklaşılması,
- Çocuğa karşı her türlü şiddetten uzak ceza yöntemlerinin uygulanması,
- Çocuğun ebeveynlerini model aldığı, dolayısıyla onunla beraberken ebeveynlerin tutum ve davranışlarına dikkat etmesi gerektiği,
- Çocuğun temel gereksinmelerinin daima denge içerisinde karşılanması,
- Çocuğun akran grupları içerisinde yer almasının önemsenip desteklenmesi, ancak ne tür bir grubun içinde olduğunun bilinmesi,
- Çocuğun sosyo-psikolojik açıdan sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için oyun oynaması konusunda yeterli zamanın verilmesi,
- Çocuğun biyo-fizyolojik gelişimiyle ilgili bilgileri öncelikle kendilerinin öğretmesi,
- Çocuğa her gün zaman ayrılması ve onun kendilerine her türlü sorununu açabileceği arkadaşça bir ilişki sürecinin oluşturulması,
- Hepsinden önemlisi onun en önemli gıdasının sevgi olduğu dolayısıyla, her durumda yanında olacaklarını hissettirecek şekilde sevgilerini göstermekten çekinmemeleri gerektiği konularında kapsamlı bilgiler verilmelidir.

Diğer taraftan eğitim öğretim sürecinin gerçekleştirildiği ve çocukların toplumsallaşmalarında önemli bir yere sahip olan okullar, fiziksel açıdan yeterli donanıma (kütüphane, laboratuvar, spor salonu vb.) kavuşturulmalı, eğitim-öğretim kadrosunun sosyo-ekonomik durumu iyileştirilmeli ve eğitim müfredatı dünyadaki gelişmelerle ve toplumsal yaşamla tutarlı hale getirilmelidir.

Öğretmen, anne babadan sonra çocukları etkileyen en önemli kişidir. Bu açıdan sınıf içerisindeki tutum, düşünce ve davranışları ile çocuklara örnek olmalı ve davranışlarını da onların bulunduğu yaşın gelişim özelliklerini dikkate alarak sergilemelidir.

İdareci ve öğretmenler tarafından okul içerisinde demokratik bir ortam oluşturularak, okul ile aile arasındaki diyalog ve işbirliği süreci arttırılmalıdır.

Her yönden yeterli donanıma sahip nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bu anlamda, öğretmen yetiştirme sürecinin sadece niceliğine değil niteliğine de önem verilmelidir.

Gecekondu bölgelerinin alt ve üst yapı sorunları giderilerek, buralarda yaşayan ailelere özellikle ekonomik açıdan uygun yardımlar yapılmalıdır. Bu bölgelerde yaşayan ve her an suç işlemeye müsait başıboş dolaşan çocuklara, boş zamanlarını ve enerjilerini olumlu yönde kullanabilecekleri mekânlar sağlanmalı ve bu hususta özellikle yerel yönetimler gerekli girişimlerde bulunmalıdır. Bu bağlamda uygun olan her semtte çocuk kulüpleri oluşturularak bu birimlerde çocukların kendilerini önemsemelerine, kendilerine güven duymalarına katkı sağlayacak faaliyetler düzenlenmelidir.

Sadece gecekondu bölgelerinde değil, diğer yerleşim birimlerinde de benzer çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü günlük yaşam içerisinde bir takım sorunlar ve gerginlikler yaşayan bazı çocuklar, bu sıkıntılardan dolayı bazı norm dışı edimlerde bulunabilirler. Onların bu tip edimlerde bulunmalarının önüne geçmek ve olumsuz tutum, düşünce ve davranışlarını ortadan kaldırmak için her semtte spor sahaları, parklar, kütüphaneler vb. oluşturulmalıdır.

Kontrolün tamamen ortadan kalktığı ve suçlu davranışın her türünün rahatça görülüp öğrenilebileceği internetin, kamuya açık olan yerlerdeki kullanımının -son dönemlerde çeşitli yasal uygulamalar yürürlüğe sokulmuş olsa da- ilgili kurumlar tarafından kontrol altında tutulabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Aileler ise, çocuklarının gerek evdeki gerekse de internet kafelerdeki internet kullanımlarını kontrol altında tutmalı ve onlara bu konuda gerekli bilinci vermelidirler.

İl Emniyet Müdürlüklerine bağlı olarak kurulan Çocuk Şube Müdürlükleri daha donanımlı hale getirilmelidir. Bu birimlerde çocukların özellikle psikolojik açıdan zarar görmelerinin önüne geçmek için çocukluk ve ergenlik dönemi sorunlarına vakıf, bu konuda eğitim almış personel çalıştırılmalı ve çocuklarla ilgili tutulan formlar onları sosyo-psikolojik açıdan tanıyabilecek şekilde daha kapsamlı hale getirilmelidir.

Çocukların hem tutukluluk hem de yargılanma sürecinin olumsuz şartlarından daha az etkilenmeleri için çocuk mahkemelerinde duruşmaların kısa sürede bitirilmesi önemli bir husustur. Bunun gerçekleştirilebilmesi içinse, bu kurumlarda yeterli sayıda ve yeterli eğitime sahip adli personelin yanında psikolog, sosyal hizmet uzmanı gibi uzman kişiler çalıştırılmalı ve bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Çalışma öncesi yetkililerle yaptığımız görüşmede, çocukların birbirlerine karşı fiziksel şiddet ve cinsel istismar gibi olumsuz tutum ve davranışlarda buldukları söylenmiştir. Yetkililer ise, çocukların bu tarz olumsuz davranışlarının önüne geçebilmek ve enerjilerini verimli bir şekilde kullanmalarını sağlamak amacıyla (hatta mesleği olmayanların bir meslek sahibi olabilmeleri için) çeşitli konularda eğitim görecekları ya da üretimde bulunacakları etkinlik alanları oluşturmayı düşünmüşlerdir. Bu bağlamda imkânı olan bazı kamu kurum ve kuruluşlarından yardım talebinde bulunmuşlar (örneğin, çocukların eğitiminde kullanılmak üzere atıl durumda bulunan arabaların motor aksamı vb. istemişlerdir) ancak, söz konusu kurum ve kuruluş yetkililerinin konuya duyarsız kaldıkları görülmüştür. Dolayısıyla bu gibi olumlu çabalara bireylerin ve kurumların desteğinin sağlanması için devletin ilgili kurumları ve gönüllü kuruluşlar bilgilendirilerek gerekli girişimlerde bulunmaları sağlanmalıdır.

Suç işleyen çocukların toplum tarafından damgalanmalarını önlemek amacıyla işledikleri suçun türü göz önüne alınarak cezalarını ıslahevi dışında -psiko-sosyal gelişimlerine zarar vermeyecek ortamlarda- çekmeleri konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Çocukların, yetişkinlere ait cezaevlerinde ayrı bir bölümde kötü şartlarda kalmalarını önlemek için her ilde o ilin sosyo-ekonomik ve demografik yapısına göre ıslahevi açılmalı ve bu kurumlar fiziki şartlar ve personel açısından yeterli donanıma kavuşturulmalıdır.

Suçta yönelen çocukların geneli aynı zamanda toplumsallaşma (socialization) sorunu olan kişilerdir. Dolayısıyla suçlu çocukların tutulduğu kurumlar, onların eksik ya da sağlıksız toplumsallaşmalarının devamını sağlayan değil azaltan bir yapılanmaya kavuşturulmalıdır.

Çalışma öncesi yetkililerle yaptığımız görüşmede kurumun pek çok maddi olanaktan (badana-boya, kırtasiye malzemesi vb.) yoksun olduğu ifade edilmiştir. Kurumun bu ve benzeri gereksinimleri ilgili merciler tarafından giderilmelidir.

Tahliye sonrası, ailelerinin yanına dönemeyen ya da ailesi olmayan hükümlü ya da tutuklu çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri veya meslek sahibi olabilmeleri için gerekli olanaklar sağlanmalıdır.

Hükümlü ya da tutuklu çocuklar, tahliye sonrası emniyet birimi ve il ya da ilçe Milli Eğitim müdürlükleri bünyesinde bulunan psikolojik danışma ve rehberlik servisi arasında kurulacak işbirliği çerçevesinde takibe alınmalı ve çocukların haftalık ya da aylık psiko-sosyal gelişimleri kayıt altına alınarak izlenmelidir.

İl ve ilçelerde Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde fakat mekân olarak ayrı bir yerde, tahliye olmuş çocuklara yönelik psikolog, rehberlik servisi ve sosyal hizmet uzmanı gibi kişilerin görev yaptığı, her türlü bürokratik süreçten uzak ve çocukların sorunlarını rahatça paylaşabildiği birimler oluşturulmalıdır. Bu birimlerde her bir uzmana belli sayıda çocuk düşmeli ve uzman, sorumlu olduğu çocuklarla ilgili her tür bilgiye sahip olmalı, onlarla ilgilenmelidir.

Çocukların suça yönelmesinde etkisi olduğu belirlenen ebeveyn ya da diğer yetişkinlerle ilgili caydırıcı cezalar oluşturulmalıdır.

Ülkedeki genel ekonomik durum toplumdaki yetişkinleri olduğu kadar çocuk ve gençleri de etkilemektedir. Ekonomik yapıdaki olumsuz durum (düşük ücret, işsizlik vb.) çocuk ve gençlerde karamsarlığa, geleceğe yönelik umutsuzluğa yol açmaktadır. Böylesi bir psikoloji ise, okulunu aksatan ya da devamsızlık yapan, gelecekle ilgili hedefleri olmayan, özgüveni az çocuk ve gençleri ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla her yönüyle iyi bir eğitim sürecinin varlığı istikrarlı bir ekonomik yapıya bağlıdır. Toplum yöneticilerinin bu hususu dikkate almaları gerekmektedir.

Sonuç olarak suç, sosyo-pedagojik bir sorundur. Dolayısıyla, toplumsal yapıda bu olgunun en aza indirilmesi için, rasyonel düşün biçiminin tüm kurumsal alanlara uygulanması sağlanmalıdır.

Abstract: It is aimed in this study to detect whether such factors as family structure, migration, housing, demographic characteristics of the family, school and leisure time lead children under 18 to commit crimes or not.

The study was performed on 18 children imprisoned in E-Type Closed Prison in Erzurum, who were all under eighteen. It was carried out through the employment of questionnaire over the imprisoned children, accompanied by managers, judicial executioners and a voluntary teacher.

It has been found out at the end of the study that such factors as family structure, migration, housing, demographic characteristics of the family, school, friends and leisure time lead children under 18 to commit crimes.

Key Words: Delinquency, juvenile delinquency, family, school, peer group, migration, urbanization.

Kaynakça

- Akyüz, H. (1996). “Aile Sosyolojisi İle Eğitim Sosyolojisi İlişkisi”, **Atatürk Üniversitesi FEF Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi**, Sayı: 23, Fen-Edebiyat Fakültesi Ofset Tesisleri, Erzurum.
- ..... (1991). **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- ..... (2000). “Özleştiren Eğitim ve Öğretim Paradigması”, **Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu’na Armağan**, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Önder Matbaacılık, Sivas.
- Akyüz, Y. (2002). “Çocuk Suçluluğu Konusunda Türk Eğitim Tarihinde İlk Önemli Araştırma”, **I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu**, Tisamat Basım Sanayi, Ankara.
- Attar, H. (1993). **Eğitim ve Çocuk Suçluluğu**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 76, İzmir.
- Aytaç, K. (1976). **Çağdaş Eğitim Akımları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Bal, H. (2004). **Çocuk Suçluluğu**, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- ..... (2003). **Hukuk-Hukuk Sosyolojisi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi, Isparta.
- Binbaşoğlu, C. (1983). **Ruh Sağlığı Bilgisi**, 3. Basım, Binbaşoğlu Yayınevi, Ankara.
- Boran, B.S. (1941). “Mücrim Mahalleler”, **Yurt ve Dünya**, Cilt: II, Sayı: 7.
- Budak, S. (2000). **Psikoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Cardwell, M. – Flanagan, C. (2005). **Psychology As The Complete Companion**, Nelson Thornes Ltd., Cheltenham.
- Demir, Ö. – Acar, M. (2005). **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, 6. Baskı, Adres Yayınları, Ankara.
- Demirkol, E. – Ünlü, O. (2007). **Anayasa – TCK – CMK – Ceza - CGİK**, Kardeş Hukuk Kitaplığı, İstanbul.
- Dönmezer, S. (1984). **Kriminoloji**, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Erçetin, Ş. (2006). **Çocuk ve Suç**, Hegem Yayınları, Ankara.

- Erkal, M.E. (1993). **Sosyoloji**, 5. Baskı, Der Yayınevi, İstanbul.
- Gemalmaz, M.S. (2003). **İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, 4. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Gibbons, D.C. (1987). **Society, Crime, And Criminal Behavior**, Fifth Edition, Prentice-Hall Inc., New Jersey.
- Giddens, A. (2000). **Sosyoloji**, (Y.H.: H. Özel – C. Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gillin, J.L. (1926). **Criminology and Penology**, V1, The Century Co., New York.
- Gölcüklü, F. (1962). **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma**, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Hagan, F.E. – Sussman, M.B. (1988). **Deviance and the Family**, Haworth Press, Inc., New York.
- Hagan, J. (1994). **Crime and Disrepute**, Pine Forge Press, California.
- Hawkins, J.D. (1996). **Delinquency and Crime: Current Theories**, Cambridge University Press., Cambridge.
- İçli, T.G. (1999). **Kriminoloji**, 3. Baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- Kemerlioğlu, E. (1996). **Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik**, Saray Kitabevleri, İzmir.
- Klein, M.W. – Maxson, C.L. (2006). **Street Gang Patterns and Policies**, Oxford University Press, Inc., Oxford.
- Lilly, J.R. – Cullen, F.T. – Ball, R.A. (1989). **Criminological Theory**, Sage Publications, Inc., California.
- Malik, H.A. (1931). **Türkiyede Suçlu Çocuk**, Hakimiyeti Milliyeye Matbaası, Ankara.
- Mangır, M. (1992). **Ankara Kalaba Çocuk İslahevinde Bulunan Suça Yönelmiş Çocukların İşledikleri Suç Türleri İle Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi**, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1264, Ankara.
- Ozankaya, Ö. (1984). **Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü**, 3. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara.
- Özkalp, E. (2005). **Sosyolojiye Giriş**, 13. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Poloma, M.M. (1993). **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, (Çev.: H. Erbaş), 2. Baskı, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Regoli, R.M. – Hewitt, J.D. (1991). **Delinquency in Society**, McGraw-Hill, Inc., New York.
- Samaha, J. (2006). **Criminal Justice**, Seventh Edition, Thomson Higher Education, Belmont.
- Sayre-McCord, G. (2007). **Crime and Family: Selected Essays of Joan McCord**, Temple University Press, Philadelphia.

- Sevük, H.Y. (1998). **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım**, Beta Basım, İstanbul.
- Shelley, L.I. (1981). **Crime and Modernization**, Southern Illinois University Press, Carbondale and Edwardsville.
- Siegel, L.J. – Welsh, B.C. – Senna, J.J. (2003). **Juvenile Delinquency**, Thomson Learning, Inc., Belmont.
- Sutherland, E.H. – Cressey, D.R. – Luckenbill, D.F. (1992). **Principles of Criminology**, A Division of Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham.
- Tarcan, A. (2005). **İnternet ve Toplum**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Thornberry, T.P. (2003). **Gangs and Delinquency in Developmental Perspective**, Cambridge University Press, Cambridge.
- Uluğtekin, S. (1991). **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**, Bizim Büro, Ankara.
- Utech, M.R. (1994). **Violence, Abuse and Neglect : The American Home**, General Hall, Inc., New York.
- Vito, G.F. – Maash, J.R. – Holmes, R.M. (2007) **Criminology: Theory, Research, and Policy**, Jones and Bartlett Publishers, Inc., Sudbury.
- Winslow, R.W. (1972). **The Emergence of Deviant Minorities, Social Problems and Social Change**, Consensus Publishers, Inc., California.
- Yavuzer, H. (1996). **Çocuk ve Suç**, 8. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (1990). **Gençlik Çağı**, 7. Baskı, Özgür Yayın-Dağıtım, İstanbul.
- <http://www.haberturk.com>
- <http://www.kobifinans.com>
- <http://www.radikal.com.tr>
- <http://www.turkiyedeinternet.info>